
Jure Strujić
MEDIJI I PASTORAL BOLESNIKA
Media and pastoral care for patients

UDK: 253.616.052:316.77
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 10/2013.

Sažetak

335
Služba Božja 3/4 113.

Crkva, ispunjajući Kristov nalog naviještanja evanđelja svakom stvorenju, služi se sredstvima komunikacije. Sredstva društvenog priopćavanja otvaraju nove načine komunikacije, pa se u ovom izlaganju donosi kratak prikaz mogućnosti koje klasična i nova sredstva komunikacije pružaju pastoralu bolesnika. Uz osobni pristup i susret vrijedno je znati da su klasični mediji, poput tiska, radija i televizije u novije vrijeme znatno obogaćeni duhovno-pastoralnim sadržajima koji bolesnicima mogu donijeti evanđeosko svjetlo i utjehu. Katolički tisak, radio i televizija pružaju bogatstvo teoloških, duhovno-meditativnih i pastoralnih sadržaja, koji u trenucima bolesti kod vjernika imaju bitno mjesto. Novi mediji, uz objedinjenje klasičnih medijskih osobitosti, omogućuju interaktivnost i multimedijalnost koje vode do nove razine komunikacije, te mogu dobro poslužiti, posebno kod mlađih generacija, za cjelovitiji pastoral bolesnika.

Cljučne riječi: Mediji, novi mediji, evangelizacija, skrb za bolesne.

UVOD

Evangelizacijsko poslanje u temeljima je života Crkve. Ono ispunjava Kristov nalog propovijedanja Evanđelja svakom stvorenju, a pastoralna djelatnost konkretizacija je toga poslanja. Pastoral je oblik evangelizacije koji podrazumijeva komunikaciju. Kao što je Riječ Božja u Kristu postala vidljiva i konkretna, tako i naša riječ kroz navještaj Evanđelja postaje sredstvo posvećenja.¹

¹ Usp. *Dei Verbum*, Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 13.

Ovo posredništvo ljudske riječi i Božje milosti posebno je očito i bitno u pastoralu bolesnika. Kroz pastoralnu aktivnost ostvaruje se Božja spasiteljska i ozdraviteljska moć, a svećenik i ostali sudionici pastora la bolesnika postaju posrednici Božjeg djelovanja. Sredstva društvenog priopćavanja poseban su dar i u sebi nose perspektive novih mogućnosti pastoralnog rada te su na taj način “prenosioci evangelizacije i kateheze. Iz dana u dan pružaju nadahnuće, ohrabrenje i mogućnosti i sudjelovanja u bogoslužju osobama vezanima uz kuće ili ustanove”.²

Govoreći o komunikaciji i sredstvima komuniciranja, bitno je razlikovati komunikacijski proces i sam medij kao sredstvo, alat toga procesa.³ S obzirom da se radi o sredstvima društvenog, a ne samo osobnog priopćavanja, uloga je medija značajna za širu društvenu zajednicu, zato ih i nazivamo masmediji. Iz toga proistječe bitnost, ali i odgovornost medija kao sredstava priopćavanja jer je njihov utjecaj na zajednicu velik.

U ovom izlaganju želim donijeti kratak prikaz novih mogućnosti pastora la koje nam otvaraju suvremena sredstva društvene komunikacije. Ne zaboravljajući bitnost i nenadoknadivost osobnog pristupa i susreta u pastoralnom radu, vrijedno je promotriti i medije kao sredstva pastora la bolesnika. Klasični mediji poput tiska, radija i televizije u novije vrijeme znatno su obogaćeni duhovno-pastoralnim sadržajima koji bolesnicima mogu donijeti evandeosko svjetlo i utjehu. Katolički tisak, radio i televizija unose novo bogatstvo teoloških, duhovno-meditativnih i pastoralnih tema djelujući pastoralno i odgojno. U užurbanosti života ljudi katkad ovakve teme guraju u zakutak svojih interesa, ali u trenutcima bolesničkog oporavka one u životima ljudi pronalaze bitnije mjesto i posvećuje im se više vremena. Uz bogatstvo objedinjenosti klasičnih medijskih osobitosti još uočavamo interaktivnost i multimedijalnost koje pružaju nove mogućnosti pastora la bolesnika.

² PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Etika u obavijesnim sredstvima*, IKA, Zagreb, 2002., br. 11.

³ “Medij” – “Sredstvo posredstvom kojega se prenose poruke, vijesti i obavijesti i sl. U komunikacijskim znanostima takvima se smatraju tiskovine i elektronička sredstva; u novije doba Internet, komunikacijski sateliti, film, CD i dr. pa se o njima govori kao o masovnim medijima”. “Medij”, *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005. sv. 7, str. 176.

1. EVANGELIZACIJA I KOMUNIKACIJA

Pastoralni djelatnici prilaze bolesniku u posebno osjetljivim i po mnogočemu specifičnim okolnostima njegova života. Pronalaženje pravog načina i dobre riječi podrazumijeva veliku ljubav, iskustvo i mudrost, ali također i posebni dar Božji. Bog preko svećenika komunicira sebe i ljudsku patnju pridružuje svojoj. Evangelizacijska komunikacija nije samo plod ljudske vještine, nego uključuje milosni, božanski element, te je nerijetko protivna redovitim komunikacijskim zakonitostima. Tako bismo navještaj Evanđelja mogli nazvati atipičnom komunikacijom jer ona katkada djeluje protivno ljudskoj logici te narušava redovita pravila i principe komuniciranja iz svagdašnjeg života.

Evangelizacijsko poslanje Crkve i unutar njega pastoralna djelatnost podrazumijevaju korištenje i prihvaćanje svih komunikacijskih sredstava koja su u određenom vremenu ljudima na raspolaganju. To ističe i II. vatikanski koncil u dekretu *Christus Dominus* poticajem: "U naviještanju kršćanskoga nauka neka nastoje primjenjivati razna sredstva koja u današnje vrijeme stoje na raspolaganju, prije svega propovijedanje i katehetsku poduku, (...) tiskom i sredstvima društvenog priopćavanja, kojima se svakako valja služiti pri naviještanju Kristova Evanđelja."⁴

Papinsko vijeće za društvena obavijesna sredstva u dokumentu *Etika u obavijesnim sredstvima* govoreći o uljudbenim dobrobitima društvenih obavijesnih sredstava ističe da ova sredstva "podižu raspoloženje bolesnih, osamljenih i starih te ih oslobađaju životne dosade",⁵ potičući djelatnike u obavijesnim sredstvima da se stave u službu stvarnih potreba štiteći interese "onih koji su osobito ranjivi, siromaha, starih, koji se tek imaju roditi, djece i mladih, potlačenih, potisnutih na rub društva, žena i manjina, bolesnih i nesposobnih".⁶

⁴ *Christus Dominus*, Dekret o pastirskoj službi biskupa, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 13

⁵ PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Etika u obavijesnim sredstvima*, IKA, Zagreb, 2002., br. 9.

⁶ *Isto*, br. 22.

Također Pastoralna uputa o medijima Papinskog vijeća za sredstva društvenoga priopćivanja *Aetatis novae* medije uključuje u prioritet pastoralnog plana.⁷

Pape u porukama za Dan sredstava društvenog priopćivanja posebno ističu bitnost medija u pastoralu i pomoći bolesnicima i nemoćnima. U porukama se ističe bitnost usvajanja novih komunikacijskih izričaja⁸ kojim su svećenicima otvorene brojne mogućnosti rada posebice u pastoralu unutar digitalnog svijeta.⁹ Ističući mogućnost pastoralu putem web-prostora, pape ističu ulogu medija u širenju ljubavi i blizine prema najpotrebnijima povezujući medije i ljubav,¹⁰ te bitnost pastoralu starijih i nemoćnih putem medija.¹¹ Medijski prijenos vjerskih događanja može biti izvor posebne utjehe bolesnima i nemoćnima,¹² ističe papa Ivan Pavao II. u Poruci za svjetski dan društvenih komunikacija 1980. godine. Govoreći o medijima i problemima starijih osoba, Papa ističe kako često mediji mogu ohrabriti i oplemeniti život onih koji su oslabljeni bolešću ili starošću te teretom života.¹³ Bitna pomoć, podrška i pastoralna utjeha starijim i bolesnima omogućena je u prijenosima liturgijskih

⁷ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENOGA PRIOPĆIVANJA, *Nadolaskom novoga doba* (*Aetatis novae*), Pastoralna uputa o društvenoj komunikaciji dvadeset godina nakon *Communio et progressio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992., br. 23.

⁸ Usp. *Il recettore della comunicazione sociale: attese, diritti e doveri*, Poruka pape Pavla VI. za XII. Svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1978. http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19780423_xii-com-day_it.html

⁹ Usp. *Svećenik i pastoralu u digitalnom svijetu: novi mediji u službi Riječi*, Poruka pape Benedikta XVI. za XLIV. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 2010. http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20100124_44th-world-communications-day_hr.html

¹⁰ Usp. *Mediji u službi istinskog mira u svjetlu "Pacem in terris"*, Poruka pape Ivana Pavla II. za XXXVII. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 2003. <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=56401>

¹¹ Usp. *Le comunicazioni sociali e i problemi degli anziani*, Poruka pape Ivana Pavla II. za XVI. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1982. http://www.pccs.va/pccs/gmcs/documenti/html/ita/gmcs/16_gmcs_ita.htm

¹² Usp. *Ruolo delle comunicazioni sociali e compiti della famiglia*, Poruka pape Ivana Pavla II. za XIV. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1980. http://www.pccs.va/pccs/gmcs/documenti/html/ita/gmcs/14_gmcs_ita.htm

¹³ Usp. *Le comunicazioni sociali e i problemi degli anziani*, Poruka pape Ivana Pavla II. za XVI. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1982., br. 1. http://www.pccs.va/pccs/gmcs/documenti/html/ita/gmcs/16_gmcs_ita.htm

slavlja i medijske odjeke iz života Crkve.¹⁴ Mediji stvarajući javno mnijenje, trebaju posebno paziti o vrijednosti ljudskog života u svim životnim dobima i zdravstvenim stanjima. Bitno je da mediji formiraju javno mnijenje osjetljivo na apsolutne vrijednosti ljudskog života, tako da su priznate kao takve u svim fazama, od začeca do smrti, te u svim njegovim oblicima, uključujući i one u znaku bolesti i fizičkim i duhovnim poteškoćama. Treba se suprotstaviti materijalističkom i hedonističkom mentalitetu, prema kojem je život vrijedan življenja samo kad je zdrav, mlad i lijep.¹⁵

Hrvatska biskupska konferencija u pastoralnim smjernicama *Crkva i mediji* ističe koliko je Crkva u Hrvatskoj iskoristila ponuđeni medijski prostor kroz vjerske emisije, prijenose sv. misa, suradnju s HRT-om te vjerski program na lokalnim radijskim i televizijskim postajama.¹⁶ U istom dokumentu Hrvatska biskupska konferencija predlaže nove načine kojima Crkva može pomoći osobama oštećenog vida ili sluha. Ističe se “briga za simultano prevođenje televizijskih prijenosa liturgijskih slavlja za osobe oštećena sluha”¹⁷ te se potiče “sve djelatnike u sredstvima društvenih komunikacija da se pobrinu kako bi i slijepe osobe dobile nužne informacije na njima dostupan način bilo posredstvom audio-materijala bilo putem Brailleova pisma”.¹⁸

1.1. Komunikacija na ispitu

Različiti su stavovi bolesnika prema bolesti koja ih je zadesila, prema vlastitoj okolini te prema duhovnim vrednotama. Bolnički kapelani, ali i svi koji se trude oko bolesnika i pokušavaju im pomoći veoma dobro znaju koliko bolest otvara dotada zabravljena vrata duše te bolesnik traži podršku, sugovornika i supatnika, ali jednako tako i milost u ozdravljenju duše i preispitivanju

¹⁴ Usp. *Isto*, br. 5.

¹⁵ Usp. *Comunicazioni sociali e formazione cristiana dell'opinione pubblica*, Poruka pape Ivana Pavla II. za XX. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1986. http://www.pccs.va/pccs/gmcs/documenti/html/ita/gmcs/20_gmcs_ita.htm

¹⁶ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji*. Pastoralne smjernice, Glas Koncila, Zagreb, 2006., br. 16.

¹⁷ *Isto*, br. 16.

¹⁸ *Isto*, br. 16.

dotadašnjeg života. Dok neki traže razgovor i društvenost, sućut i blizinu, odgovore na pitanja, žele se informirati te žele ojačati poljuljanu nutarnju sigurnost, neki intenzivnom komunikacijom nadoknađuju propuštene riječi, bliskosti i susrete, a drugi opet u svojoj blizini traže iskustvo i pomoć nekoga tko je taj bolesnički put već prošao. S druge strane brojni su primjeri u kojima bolesnici žele u svojoj ogorčenoj samoći zatvoriti vrata prema svima, te svoju bol trpjeti sami, izolirani i zatvoreni u sebe.

Zapravo, ovi raznoliki komunikacijski iskoraci veoma često su izričaji unutaršnjeg vapaja i želje za tjelesnim i duhovnim zdravljem. Bolest uvijek poljulja čovjekovu sigurnost, poremeti životnu rutinu, ponuka bolesnika na preispitivanje života, stavova i vrednota, ali istovremeno svaka bol može oplemeniti dušu i kormilo čovjekova života skrenuti prema duhovnome. Stoga se istinska komunikacija u bolesti događa unutar osobe u osobnim dijalozima i promišljanjima, ali jednako duboko i na relaciji čovjek – Bog.¹⁹

1.2. Mediji uz bolesnika

Nenadoknadiva je prisutnost svećenika uz bolesnika u časovima boli. Nezamjenjiv je osobni susret, duhovna okrepa i sakrament, razgovor, dobra riječ i ljudska blizina svećenika.

Govoreći o sredstvima društvenog priopćivanja i pastoralu bolesnika, nikako ne želimo stvoriti dojam da bilo koje komunikacijsko sredstvo može biti nadoknada za aktivnu prisutnost duhovnika uz bolesnički krevet. Medij ipak može biti korisno *sredstvo* i o tome želimo progovoriti. Ističemo da elektronička povezanost ostaje u časovima bolesti dobra, prikladna i katkad jedina mogućnost da se dopre do bolesnika. Nerijetko se upravo u korištenju medija nalazi ključ koji otvara vrata između bolesnika i svećenika, potiče na duhovno traženje, sakramentalni lijek i obnovu. Možda upravo preko medija,

¹⁹ Ističemo razliku između *intrapersonalne* komunikacije koja se događa unutar same osobe, u unutrašnjim dijalozima, promišljanjima i duhovnim traženjima i *interpersonalne* komunikacije koja podrazumijeva sugovornika. Ove dvije komunikacije u duhovnom životu osobe podrazumijevaju jedna drugu, upotpunjuju se i zajedno tvore bogatstvo osobnog rasta.

skriven iza zida anonimnosti, bolesnik može izreći svoje misli, upitnike, ali i svoj poziv prema duhovnome.²⁰

Govoreći o medijima, posebno novim, koji su rezultat tehnološkog napretka, razlikujemo medij koji je sredstvo, alat komunikacije, posrednik sadržaja i novije medije koji su zahvaljujući novim mogućnostima multimedijalnosti i interaktivnosti postali prostor, “svijet” u kojem mnogi ljudi provode svoje vrijeme, ostvaruju virtualna zajedništva, aktivno sudjeluju u društvenim mrežama te i sami nude svoja razmišljanja, stavove i druge medijske sadržaje drugim korisnicima. Ove mogućnosti posebno su evolvirale razvojem interneta i naprednog Weba 2.0. Na poseban način noviji mediji imaju karakteristike koje su posebno prihvatljive bolesnicima zbog specifičnosti njihova stanja, a to su neposrednost, nenametljiva prisutnost i interaktivnost. Noviji mediji omogućuju dvosmjernu komunikaciju u kojoj pošiljatelj i primatelj poruke aktivno sudjeluju za razliku od klasičnih medija u kojima je primatelj pasivno prihvaćao poruku bez mogućnosti odgovora.

2. STARI I NOVI MEDIJI – PASTORALNI IZAZOVI I MOGUĆNOSTI

Govoreći o ulozi i mogućnostima medija u pastoralu bolesnika, razlikovat ćemo klasične medije kao što su tisak, radio i televizija, od novih medija kao što su mobilni telefoni, pametni telefoni (*smart phone*), te internet.

2.1. Tisak

Pismom se društvo poslužilo za prijelaz od usmene prema pismenoj kulturi. Događa se prevlast dokumenata nad usmenom predajom. Bitna su obilježja tog preokreta pokretljivost, prikladnost, jednostavnost, pouzdanost - makar se karakteristika pouzdanosti zbog utjecaja medijskih moćnika znade pomalo izgubiti, ipak unutar katoličkog tiska ova je

²⁰ “Već od 1968. dva glasovita preteče pronalaska interneta, američki istraživači Licklider i Aylor, jasno su utvrdili da će ‘za nekoliko godina ljudi uspješnije komunicirati sa strojevima negoli licem u lice.’” (Navod kod Patrice FLICHY, “Internet ou la communauté scientifique idéale”, *Réseaux*, br. 97, CNET, Science Publication, 1999., str. 92.).

karakteristika zbog čudnih odnosa unutar medijskog prostora postala još izrazitijom.

Bitnost katoličkog tiska posebno ističe II. vatikanski koncil u Dekretu *Inter mirifica* kojim označuje važnu prekretnicu u otvaranju Crkve prema medijima.²¹ Katolički je tisak u Hrvatskoj svoju naročitu ekspanziju doživio nakon stvaranja slobodne hrvatske države, makar je već i rano pokoncilsko vrijeme pokazalo renesansu katoličkog tiska kod nas. Katolički tisak u bolnicama, i kao svagdašnji pratitelj bolesnika u obiteljima, bitan je i pruža značajan doprinos pastoralu bolesnika. Bolesničko vrijeme prava je prigoda za duhovnu obnovu i okrepu koju može pružiti katolički tjednik ili mjesečnik.

Mora se primijetiti da, nažalost, u obilju ponude katoličkog tiska ne pronalazimo časopis koji bi bio posvećen upravo bolesnicima, sadržajem i koncepcijom njima blizak te prikladan specifičnoj populaciji. To je nekad bila *Betanija* koji je izdavao Caritas Zagrebačke nadbiskupije s glavnom urednicom gđom. Jelenom Brajša te kasnije mjesečnik *Pri bolesničkom krevetu*.

Šteta je da na nivou Hrvatske ne postoji katolički list posvećen upravo bolesnicima. Ovakav projekt, naravno, ne bi mogao sam sebe financirati, časopis bi trebao biti dostupan i besplatan, moglo bi ga se npr. financirati iz zajedničkih fondova Caritasa ili Biskupske konferencije, ali bi upravo i ta činjenica nekomercijalnosti projekta ovakvoj ideji dala posebnu vrijednost i bitnost.

Na nivou biskupija mogao bi se barem povremeno izdavati bolnički bilten koji bi sadržavao bitne informacije o pastoralu bolesnika, ali i druge tekstove, meditacije ili iskustva koja bi bolesnicima bila od velike pomoći.

2.2. Radio

Otkriće mogućnosti prijenosa zvuka preko elektroničkih valova na izrazit je način promijenilo informiranost, slobodno vrijeme i svakidašnji život. Stvara se nova *kultura slušanja*, ljudi se osjećaju izrazitije povezani, brišu se granice među ljudima i povećava se dostupnost događaja s pozornice svijeta. Ovaj medij ima svoje posebnosti, nedostatke ali i prednosti.

²¹ Usp. *Inter mirifica*, Dekret o sredstvima društvenog priopćavanja, u: Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 14

Da bi bio prihvatljiv, radioprogram treba imati ležerniju programsku shemu i opušteniji sadržaj. S druge strane radijski programi postaju stalni pratitelji svojih slušatelja istovremeno omogućujući da i sami konzumenti ponuđenog programa dođu do riječi. Program je upućen na kratkoću govora, kolaž glazbe i govora. Ne smije se zaboraviti da se radijski program “sluša usput”, ali svejedno ostavlja upečatljiv trag kod slušatelja.

Katoličke radiopostaje postale su novi oblik kršćanskog navještaja. U ponudi raznolikih sadržaja komercijalnih radiopostaja prepoznajemo i nove radiopostaje katoličke orijentacije. Oni izričito kršćanskim sadržajem prate svakodnevlje slušatelja. Od duhovne glazbe, meditacija, kontakt-emisija, zajedničkih molitvi, prijenosa liturgijskih slavlja do humanitarnih akcija i katehetsko-teoloških tema i razgovora radiopostaje su nezaobilazan dio evangelizacijske prisutnosti Crkve u suvremenom svijetu. Tehnološki razvoj sredstava društvene komunikacije omogućio je i vrlo jednostavno praćenje brojnih radijskih postaja putem interneta te je tako na sretan način spojeno radio kao klasični medij i napredna tehnologija koju nudi razvoj interneta.

U Hrvatskoj su *Hrvatski katolički radio* i *Radio Marija* (uz *Radio Mir – Međugorje* u BIH) posebno doprinijeli duhovnom bogatstvu radijskog prostora. Iz bogatog programa katoličkih radijskih postaja u Hrvatskoj izdvajamo jutarnju svetu misu koja se svako jutro u 7 sati prenosi uživo, katehetske emisije *Upoznajmo Bibliju*, meditacije, zajedničke molitve krunice, te jutarnje i večerje, čitanja Biblije i duhovne literature. Iz ovakve ponude radijskog programa bolesnici mogu veoma lako izabrati sadržaje koji im odgovaraju te tako molitvom, meditacijom i duhovnim sadržajem ispuniti svoje bolesničke dane.

S druge strane lako je uočljivo da programskoj shemi katoličkih radiopostaja u Hrvatskoj također nedostaju emisije sadržajno izrazitije posvećene bolesnicima.

2.3. Televizija

Televizija ima posebnosti koje su temeljene na audio-vizualnosti. Dok radio omogućuje ležernost praćenja ponuđenog sadržaja, televizija zahtijeva potpuniji angažman osobe koja prati program. U ovaj proces uključena je ne samo slušna, nego također i vizualna aktivnost. Samim time i mogućnosti televizijskog posredovanja medijskog sadržaja puno su veće. Uz

redovite termine vjerskih emisija na lokalnim i javnoj televiziji ističemo prijenose liturgijskih slavlja koji omogućuju bolesnicima i nemoćnim osobama da iz svoga bolesničkog prostora prate liturgijske prijenose.²²

Po sebi je jasno, i to je crkveno učiteljstvo više puta istaknulo, da medijski posredovano liturgijsko slavlje i praćenje svete mise putem medija ne može zamijeniti živu prisutnost u okupljenoj zajednici, ipak od velike je pomoći onima koji fizički ne mogu prisustvovati liturgiji, da duhom i osobnom pobožnošću participiraju u duhovnim plodovima liturgije.²³ Bitno je ovdje prenijeti uputu Papinskog vijeća za medije *Crkva i Internet*: "Virtualna stvarnost ne može zamijeniti Kristovu stvarnu prisutnost u Euharistiji, sakramentalnu stvarnost ostalih sakramenata i dioništvo u bogoslužju u krilu stvarne ljudske zajednice. Na Internetu ne postoje sakramenti. Čak i vjerska iskustva koja su tamo moguća zahvaljujući milosti Božjoj nisu dostatna ukoliko su odijeljena od stvarne interakcije s ostalim vjernicima. To je još jedan vid Interneta koji zahtijeva proučavanja i razmišljanje."²⁴ I ovdje vrijedi napomena da bi unutar radijskih vjerskih emisija poseban sadržaj trebalo ponuditi bolesnicima, o tom bi urednici vjerskih emisija trebali paziti.

2.4. Mobitel

Mobitel je postao naš stalni tehnički životni pratitelj. Koliko god nas mobilni aparat koji put opterećuje i oduzima nam slobodu, toliko nas istovremeno čini dostupnima i povezanima

²² "Posebno mjesto u radiotelevizijskim prijenosima ima misno slavlje i druga liturgijska slavlja. Valja ih sa svim marom pripremiti, i to s liturgijskog i tehničkog gledišta. Valja ujedno voditi računa o duhovnoj razini svih onih koji se nalaze u zoni prijema tih prijenosa a kad se ti prijenosi vrše na međunarodnoj razini, moraju se imati pred očima religiozna poimanja i običaji različitih zemalja. Učestalost i dužina trajanja tih prijenosa mora se uskladiti prema zahtjevima onih koji ih prate." (PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENOG PRIOPČAVANJA, *Communio et progressio*, br. 151.)

²³ Hrvatska biskupska konferencija 2009. godine izdala je temeljni dokument za radijski i televizijski prijenos liturgijskih slavlja: (Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Prijenos liturgijskih slavlja. Temeljni dokument za televizijski i radijski prijenos liturgijskih slavlja*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb, 2010.).

²⁴ PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Crkveni dokumenti o internetu – Etika na Internetu, Crkva i Internet*, IKA, Zagreb, 2003. *Crkva i Internet*, 9.

s drugim ljudima. Različite su tehničke i praktične mogućnosti koje su nam ponuđene tom tehnologijom. Bolnički je kapelan u svako vrijeme dostupan, razgovori preko mobitela imaju svoje osobitosti koje katkad bolesnicima odgovaraju jer im omogućuju prihvaćanje ili odbijanje razgovora, specifičnu dozu iskrenosti, stalnu povezanost s obitelji i prijateljima također u bolesničkim okolnostima te olakšavaju samoću i dugotrajno vrijeme oporavka. Kratke tekstualne poruke (SMS) mogu biti zgodan način komuniciranja, posebno kod mlađe populacije bolesnika. Ovdje je zgodno spomenuti kako poneki svećenici svake nedjelje i u prigodama blagdana pošalju SMS duhovnog sadržaja stotinama primatelja iz svoga telefonskog imenika te kako je to postao zanimljiv i konkretan vid pastoralna bolesnika.²⁵

2.5. Pametni telefoni (*Smart phone*)

Korak su dalje u razvoju mobilnih telefona tzv. pametni (smart) telefoni koji su po svojim mogućnostima prerasli tehnološke okvire običnih prijenosnih telefona te postali prava računala u malom. Funkcioniraju na platformi interaktivnosti i multimedijalnosti te omogućuju, uz redovito glasovno i tekstualno komuniciranje, korištenje aplikacija koje su posebno razvijene za postojeće platforme smart telefona (IOS, Android, Microsoft). Od mnoštva aplikacija koje su razvijene i na hrvatskom jeziku za mobilne uređaje može se izdvojiti *Sveto Pismo, Hrvatski katolički molitvenik, Nova Eva - Nova evangelizacija* - aplikacija koju su uredili i besplatno ponudili salezijanci (molitvenik, evanđelje dana, propovijedi, izreke, aktualnosti iz života Crkve, razni multimedijalni sadržaji – isječci homilija, misnih slavlja, poruka, Papine poruke, pitanja i odgovori). *Smart* telefoni kao i *tablet* računala omogućuju mobilno korištenje interneta te su zbog svojih dimenzija i pokretljivosti posebno prikladni za

²⁵ Kao konkretan primjer korištenja informacijskih tehnologija u pastoralu spominjemo svećenika isusovca Luku Rađu koji je nakon teške prometne nesreće ostao nepokretan i s velikim poteškoćama u govoru. Svoj pastoralni rad nastavio je i u posebnim, bolesničkim uvjetima u kojima se nalazi. Osnovao je, kako on kaže „internetsku župu“, pokrenuo je Blog stranice duhovnog sadržaja, svoje propovijedi SMS-om šalje na stotine adresa, stvara molitvenu mrežu te je tako novu informacijsku tehnologiju iskoristio kao izvršno pastoralno sredstvo. (Usp. <http://laudato.hr/Nasi-susreti/Luka-Ra%C4%91a--Informacijske-tehnologije-u-sluzbi-past.aspx>, preuzeto 17. rujna 2013.)

korištenje i kod bolesnika te onih koji su zbog nemoći vezani uz mali prostor.

2.6. Internet

Internet je u zadnjim desetljećima donio pravu revoluciju u komunikacijski prostor, objedinjujući tekst, sliku i zvuk u novo sredstvo masovnog priopćavanja koje se veoma brzo širilo i tehnološki napredovalo. Internet je već odavno prestao biti samo klasično sredstvo komuniciranja te je prerastao u *cyber prostor* u kojem se događaju preslici stvarnih života. Uz očite prednosti razvoj naprednih komunikacijskih tehnologija otvara mnoga pitanja i dileme kojima odgovore tek slutimo.

Bitno pitanje vezano uz našu temu jest na koji način internet može poslužiti u pastoralnom radu s bolesnicima te koje nam nove mogućnosti otvara. Nerijetko smo u naviknutosti na klasične i prokušane načine pastoralna skeptični, zatvoreni i preoprezni prema novim mogućnostima koje nam nove tehnologije pružaju. Ističem ovdje ohrabrenje i poticaj blagopokojnog pape Ivana Pavla II. u Apostolskom pismu *Brzi razvoj*: “Ne bojte se novih tehnologija! I one su među ‘čudesnim stvarima’ što nam ih je Bog dao na raspolaganje da ih otkrijemo, koristimo, te upoznamo istinu, pa i istinu o našem dostojanstvu i o našoj sudbini da budemo njegova djeca, baštinici njegova vječnoga kraljevstva.”²⁶ I preko interneta kršćansku se poruku može integrirati u “novu kulturu” što je stvaraju mediji i to “s novim jezicima, novim tehnikama i novim psihološkim ponašanjima”.²⁷

Raznolikost internetskog sadržaja već po sebi otvara bolesnicima mogućnost potraga za interesantnim temama, postavljanja upita ili pronalaženja odgovora na pitanja o kojima je već netko pitao. Za mnoge bolesnike internet postaje prozor u svijet, nit koja ih intenzivno veže uz redoviti životni tijek, te već po sebi može djelovati terapijski ako se njime koristi na zreo i odgovoran način. Jasna prisutnost potrage duhovnog sadržaja mnoge će bolesnike uputiti na korisne katoličke portale, blogove u kojima su drugi iznijeli svoja iskustva bolesti, duhovnog ozdravljenja i sadržaje podrške. Forumi na

²⁶ IVAN PAVAO II., *Brzi razvoj: apostolsko pismo Svetoga oca Ivana Pavla II.*, IKA, Zagreb, 2005., br. 14.

²⁷ IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio (Misija Krista Otkupitelja)*, Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991. br. 37.

kojima su predstavljene teme religioznog sadržaja često i same bolesnike uvlače u diskusiju u kojoj nastupaju iskustvenom kompetencijom te u razmjeni mišljenja i argumenata osjećaju da nisu sami.

Društvene mreže omogućuju povezanost bolesnika i onih koji uz njih žele biti i na virtualni način. Internet omogućuje virtualna hodočašća po poznatim svetištima, medijski posredovano sudjelovanje u susretu bolesnika, *live prijenos* liturgijskih slavlja, te tako već svojim mogućnostima pruža bolesnicima sadržaje koji mogu imati pastoralni predznak. Sve bi se ove mogućnosti mogle dodatno iskoristiti otvaranjem kvalitetnog i redovito ažuriranog portala za bolesnike, Facebook stranicom bolničkog kapelana ili boravkom na Skype servisu.

Tehnički napredak već sada omogućuje da se unutar bolničkih prostora stvori *Intranet* (interna bolnička mreža) te interna bolnička televizija. Ozbiljnije je pitanje što unutar tih korisnih i mogućih resursa možemo ponuditi kao trajnu aktivnost u pastoralu bolesnika.

ZAKLJUČAK

Zacijelo napomene o mogućnostima korištenja naprednijih tehnologija u pastoralu bolesnika djeluju poprilično nerealno, utopistički ili futuristički. Tehničke su mogućnosti često u raskoraku s okolnostima u kojima bolnički kapelani djeluju. Pastoralni djelatnici u bolnicama silnim trudom i ljubavlju bave se puno prizemnijim i konkretnijim problemima i djelujući u skromnim uvjetima poput dobrih anđela posreduju, u osobnim susretima s bolesnicima, nebeske vrednote i milosti. Ali svejedno ne treba zaboraviti da na bolesničkoj sceni susrećemo sve više pacijenata srednje i mlađe generacije koji su odrastali uz internet, svakodnevno se koriste naprednim tehnologijama, razumiju i prihvaćaju nove oblike medijske komunikacije te su im nova komunikacijska sredstva veoma bliska.

Crkva u evangelizaciji nakon razumljivog opreza, osude i straha prihvaća nova komunikacijska sredstva kao *Božje darove* i *čudesne izume tehnike*²⁸ koji joj mogu pomoći da na

²⁸ Usp. Pio XII, *Miranda prorsus*, AAS, XLIX (1957.), str. 567.

*novom Areopagu*²⁹ vječnu i nepromjenjivu Božju istinu o čovjeku i svijetu progovori suvremenim izričajem razumljivim ljudima ovoga vremena. Tako i pastoral bolesnika koji prepoznajemo kao najuzvišeniji oblik evangelizacijskog djelovanja Crkve u medijima može prepoznati nove mogućnosti i izvrsni način da se *Kristovo lice* pokaže ljudima.

Literatura:

- Christus Dominus. Dekret o pastirskoj službi biskupa*, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- Comunicazioni sociali e formazione cristiana dell'opinione pubblica*, Poruka pape Ivana Pavla II. za XX. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1986. http://www.pccs.va/pccs/gmcs/documenti/html/ita/gmcs/20_gmcs_ita.htm.
- Dei Verbum*, Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Crkva i mediji*. Pastoralne smjernice, Glas Koncila, Zagreb, 2006.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Prijenos liturgijskih slavlja. Temeljni dokument za televizijski i radijski prijenos liturgijskih slavlja*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb, 2010.
- Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005.
- Il recettore della comunicazione sociale: attese, diritti e doveri*, Poruka pape Pavla VI. za XII. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1978. http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/messages/communications/documents/hf_p-vi_mes_19780423_xii-com-day_it.html
- Inter mirifica. Dekret o sredstvima društvenog priopćavanja*, u: *Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- IVAN PAVAO II, *Redemptoris missio (Misija Krista Otkupitelja)*, *Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.
- IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio*, Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.
- IVAN PAVAO II., *Brzi razvoj: apostolsko pismo Svetoga oca Ivana Pavla II.*, IKA, Zagreb, 2005.
- Le comunicazioni sociali e i problemi degli anziani*, Poruka pape Ivana Pavla II. za XVI. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1982. http://www.pccs.va/pccs/gmcs/documenti/html/ita/gmcs/16_gmcs_ita.htm
- Mediji u službi istinskog mira u svjetlu "Pacem in terris"*, Poruka pape Ivana Pavla II. za XXXVII. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 2003. <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=56401>.

²⁹ IVAN PAVAO II, *Redemptoris missio*, br. 37

PAPINSKO VIJEĆE ZA DRUŠTVENA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Crkveni dokumenti o Internetu – Etika na Internetu, Crkva i Internet*, IKA, Zagreb, 2003.

PAPINSKO VIJEĆE ZA SREDSTVA DRUŠTVENOGA PRIOPĆIVANJA, *Nadolaskom novoga doba* (Aetatis novae), Pastoralna uputa o društvenoj komunikaciji dvadeset godina nakon *Communio et progressio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.

Ruolo delle comunicazioni sociali e compiti della famiglia, Poruka pape Ivana Pavla II. za XIV. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 1980. http://www.pccs.va/pccs/gmcs/documenti/html/ita/gmcs/14_gmcs_ita.htm.

Svećenik i pastoral u digitalnom svijetu: novi mediji u službi Riječi, Poruka pape Benedikta XVI. za XLIV. svjetski dan sredstava društvenih komunikacija 2010. http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20100124_44th-world-communications-day_hr.html.

MEDIA AND PASTORAL CARE FOR PATIENTS

Summary

The Church, fulfilling Christ's mandate to proclaim the Gospel to every creature, uses means of communication. Mass media open up new ways of communication; therefore this work gives a brief presentation of opportunities that classic and new means of communication offer in pastoral care for patients. Apart from personal approach and encounter, it is important to know that classic media, like newspapers, radio and television, have recently become enriched with spiritual-pastoral contents which can bring the patients evangelical light and comfort. The Catholic press, radio and television provide a wealth of theological, spiritual-meditative and pastoral contents, which in times of illness play an important role with the faithful. New media, along with the classic media features, allow interactivity and multimedia quality and lead to a new level of communication, providing new possibilities, especially among younger generations, for a more comprehensive pastoral care for patients.

Key words: *Mass media, new mass media, evangelization, care for the sick.*

